

Nr 268.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen; given Stockholms slott den 17 maj 1940.

Under åberopande av bilagda i statsrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

§ 110.

Ej må någon riksdagsman under tilltal ställas eller sin frihet berövas för sina gärningar eller yttranden i denna egenskap, utan att den kammare, till vilken han hörer, sådant tillåtitt genom uttryckligt beslut, däruti minst fem sjättedelar av de röstande instämt. Ej heller skall någon riksdagsman kunna förvisas från den ort, där riksdag hålles. Skulle någon enskild man eller någon kår, militär eller civil, eller ock någon menighet, av vad namn den vara må, antingen av egen drift eller med anledning av befallning, försöka att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman, eller störa friheten i deras överläggningar och beslut, vare sådant ansett som högförräderi; stämpling till sådan gärning vare ansedd såsom stämpling till högförräderi. Det ankommer på riksdagen att i laga ordning låta beivra förbrytelser, varom här är fråga.

Bliver riksdagsman, — — — eller förolämpas.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 3.

9:o. Smädliga, förgripliga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och yttranden om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, om deras varande överhet, regering och regeringssätt, höge ämbetsmän och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar; förbrytelsen skall anses enligt 8 kap. 4 § strafflagen, och skriften konfiskeras. Är skriften ej smädlig eller förgriplig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat, må den, utan rättgång, genom beslut av Konungen i statsrådet konfiskeras. I avbidan på sådant beslut må chefen för justitiedepartementet förordna om skriftens beläggande med kvarstad. Sådan kvarstad skall gälla högst åtta dagar.

Falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet; brottet straffes efter allmän lag, och skriften konfiskeras.

10:o. Kungörande i tryck av vad som hörer till statens å färde varande underhandlingar med främmande makter, eller eljest av Konungens, i sammanhang med dem, tillämnade beslut och avsikter, samt Dess ministrars, råds och sändebuds värv, så ock av underrättelser rörande krigsmakten, som kunna skada rikets försvar, där vad sålunda kungjorts bort, utgivaren vederligt, hållas hemligt för främmande makt samt kungörandet ej skett med regeringens tillstånd eller med officiell tillåtelse; förbrytelsen straffas enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.

Kungörande i tryck under krigstid eller vid krigsfara av underrättelser, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet och vilkas offentliggörande Konungen i statsrådet genom kungörelse förbjudit; den häremot bryter straffes efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med fängelse eller dagsböter, och skriften konfiskeras.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 maj 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler, efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter, fråga om *ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.*

Föredraganden anför:

»Vissa spörsmål berörande tryckfriheten ha under nästlidet och innevarande år i olika sammanhang gjorts till föremål för utredning inom justitiedepartementet. Utredningarna ha utmynnat i förslag till grundlagsändringar och andra åtgärder. Med utfärdandet den 1 mars 1940 av förordningen rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. har ett av förslagen — av mera provisorisk natur — blivit genomfört. Det är min avsikt att i dag föreslå framläggande för riksdagen av särskilda propositioner med förslag *dels* till sådana ändringar i regeringsformen och tryckfrihetsförordningen, som äro föranledda av eller eljest äga samband med revisionen av 8 kap. strafflagen, *dels* till grundlagsändringar m. m. avseende censur och utgivningsförbud beträffande tryckta skrifter vid krig och krigsfara, *dels ock* till en reformering av tryckfrihetsförordningens ansvarighetsregler och vissa därmed sammanhängande förhållanden. I sistnämnda förslag ingår även upptagande i tryckfrihetsförordningen av dagsbotssystemet.

Närmast torde jag få upptaga frågan om de grundlagsbestämmelser, som ansluta sig till stadgandena om förräderi och spioneri i 8 kap. strafflagen. Förslag till grundlagsändringar framlades i det den 10 april 1940 avgivna sakkunnigbetänkande (statens offentl. utredn. 1940: 8), vilket legat till grund för den förut i dag beslutade lagen om ändrad lydelse av 8 kap. samt 9 kap. 7 § och 10 kap. 14 § strafflagen. De sakkunnigas förslag berörde 3 § 9 och 10 mom. tryckfrihetsförordningen. Såsom jag den 26 april 1940 anförde till statsrådsprotokollet vid anmälan av lagrådets yttrande över förslaget rörande 8 kap. strafflagen m. m. (se prop. nr 217 sid. 33) torde emellertid ändring böra i detta sammanhang vidtagas även i 110 § regeringsformen.

Beträffande innehållet i 3 § 9 och 10 mom. tryckfrihetsförordningen må nämnas, att i 9 mom. första stycket första punkten stadgas straff för smädliga, förgrifliga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och yttranden om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, om deras varande överhet, regering och regeringssätt, höge ämbetsmän och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar. Brottet skall anses enligt 8 kap. 28 § strafflagen och skriften konfiskeras. Hänvisningen är enligt motiven föranledd av att det omnämnda brottet ej är i strafflagen så bestämt rubricerat, att icke tvekan möjligen kunde uppstå vid tillämpningen. I andra punkten av samma stycke stadgas, att om skriften ej är smädlig eller förgriflig, men genom densamma missförstånd yppat sig med utländsk makt, skriften må utan rättegång kunna konfiskeras. I samma moment andra stycket straffbeläggas falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet. Straffet är straffarbete i högst två år eller fängelse eller, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med ettusen riksdaler, varjämte skriften konfiskeras.

I 10 mom. första stycket stadgas straff för kungörande i tryck av vissa hemligheter utav huvudsakligen diplomatisk natur. Bestämmelsen avser allt kungörande i tryck av vad som hör till statens å färde varande underhandlingar med främmande makter, eller eljest av Konungens i sammanhang med dem tillämnade beslut och avsikter, samt dess ministrars, råds och sändebuds värv, om det ej sker med regeringens tillstånd eller med officiell tillåtelse. Brottet skall straffas efter allmän lag och skriften konfiskeras. Ordalagen i stadgandet äro svävande och omfattande. Att märka är emellertid, att i strafflagen ej torde finnas straff annat än för kungörande av hemliga underhandlingar eller beslut.

Enligt 10 mom. andra stycket finnes möjlighet att under krigstid och vid krigsfara införa publiceringsförbud beträffande vissa uppgifter om försvaret. Sålunda stadgas straff för kungörande i tryck under dylika förhållanden av sådana underrättelser om krigsmaktens styrka, ställning eller rörelser eller om andra åtgärder eller anstalter för försvaret, vilkas offentliggörande Konungen i statsrådet förbjudit. Straff för överträdande av förbudet skall utmätas efter allmän lag, om gärningen däri är belagd med straff, men utgör eljest fängelse eller i ringare fall böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettio tre riksdaler sexton skillingar, varjämte skriften konfiskeras.

I 10 mom. tredje stycket, som gäller även i fredstid, stadgas straff för utgivande i tryck av sådana avbildningar och beskrivningar av rikets fästningsverk och övriga fasta försvarsanstalter, vilkas offentliggörande kan skada rikets försvar och om vilka det är utgivaren vederligt, att de böra hemlighållas. Straffet bestämmes efter allmän lag och skriften konfiskeras. Enligt motiven avses med 'övriga fasta försvarsanstalter' örlogsstationer och varv, militära positioner och minförsvar av fast natur.

Med stöd av 10 mom. andra stycket har den 12 april 1940 utfärdats en

kungörelse angående förbud mot offentliggörande i tryck av vissa underrättelser om krigsmakten m. m. Däri stadgas förbud att genom beskrivning, avbildning eller på annat sätt i tryck offentliggöra underrättelser om de militära stridskrafternas styrka, beteckning, organisation, gruppering, förläggning och förflyttning, deras beväpning och utrustning, om haverier som inträffa vid stridskrafterna, olyckshändelser vid militära företag samt vad eljest är av betydelse för bedömande av krigsmaktens stridsduglighet, om militära kommenderingar samt inkallelse, hemförlovning och permittering av militär personal, om befästningsanläggningar, mineringar, fältarbeten, militära förstöringsarbeten och andra militära arbeten, om flygplatser, för militärt ändamål inrättade samfärdselanstalter samt åtgärder som för försvarsändamål vidtagas beträffande samfärdseln i övrigt, om anläggningar som äro avsedda för eller tagas i anspråk för försvarsväsendet eller krigsindustrien, ävensom om anskaffning, tillverkning, transport och lagring av förnödenheter för försvarsväsendets eller krigsindustriens behov. Utan hinder av förbudet må dock underrättelse i tryck kungöras, om den av behörig myndighet offentliggjorts eller utlämnats för offentliggörande eller om tillstånd till kungörandet meddelats av statens informationsstyrelse.

Enligt den nya lydelsen av 8 kap. strafflagen ha de bestämmelser, till vilka 3 § 9 mom. och 10 mom. första och tredje styckena anknyta sig, erhållit en helt eller delvis ändrad lydelse. Stadgandet i 8 kap. 28 § av förut gällande lag har motsvarighet i 4 § av den nya lagen. Däri stadgas straff för den som, genom att överträda bestämmelser givna till skydd för upprätthållandet av rikets fredliga förhållande till främmande makter, eller genom angrepp med våldsamma medel å främmande makts styrelseskick, eller genom offentliga smädelser mot främmande makt eller dess regering eller offentligt skymfande av dess flagga eller vapen eller annat höghets-tecken, eller genom ärekränkning eller annat brott mot främmande statsöverhuvud eller mot främmande makts sändebud här i riket, eller ock genom annan i lag eller författning förbjuden gärning, framkallar fara för krig eller repressalier eller andra för riket skadliga åtgärder från främmande makts sida eller för främmande makts inblandning i rikets angelägenheter. Förutsättning för ådömande av straff är att gärningsmannen bort inse faran. Straffet utgör fängelse eller straffarbete i högst två år.

Bestämmelsen i andra stycket av 9 mom. om falska rykten eller lögnaktiga uttalanden som äro farliga för rikets säkerhet motsvaras av 21 § i den nya lagen. Däri stadgas, att den som uppsåtligen giver allmän spridning åt falska rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet, skall dömas till straffarbete i högst fyra år eller fängelse. Råder ej krig eller krigsfara, må, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, dömas till böter. Gör någon under krig eller då krig hotar riket sådan gärning av oaktsamhet, skall han dömas till fängelse eller böter.

I fråga om uppenbarandet av hemligheter stadgas i 8 § av den nya lagen, att den som, vid krig eller då krig hotar riket, låter sig av fienden bruka

att anskaffa upplysningar om sakförhållanden, vilka böra hållas hemliga av hänsyn till rikets försvar eller folkförsörjningen i riket, skall dömas för krigsspioneri till straffarbete på livstid eller från och med sex till och med tio år. Samma gäller, där någon eljest under angivna förhållanden för fienden röjer sådan hemlighet, eller till honom lämnar falsk uppgift, vilken om den varit sann skulle varit att anse såsom sådan hemlighet och vars meddelande kan skada riket. Där faran var ringa, må tiden för straffarbetet nedsättas till två år. I 9 § stadgas bl. a., att den som obehörigen sätter sig i besittning av eller låter anskaffa upplysning om något sakförhållande, som bör hållas hemligt för främmande makt av hänsyn till rikets vänskapliga förbindelser med sådan makt eller till rikets försvar eller till folkförsörjningen i riket vid krig och av krig föranledda utomordentliga förhållanden, skall dömas högst till straffarbete i två år. Enligt 10 § skall den som obehörigen till annan lämnar sådan upplysning dömas till straffarbete i högst två år eller fängelse, eller om faran var ringa, till böter. Detsamma gäller i fråga om sådana falska uppgifter som avses i 8 §. Lika med att uppgift obehörigen lämnas till annan skall anses, att den allmänt kungöres. Där någon förövar gärning, som i 9 eller 10 § sägs, för att gå främmande makt tillhanda, skall han enligt 11 § för spioneri dömas till straffarbete i högst sex år. Sker uppenbarandet av hemlighet genom oakt-samhet, skall den skyldige enligt 12 § dömas till böter eller fängelse. Straffskärpning stadgas i 13 §, om uppenbarandebrottet förövas av någon, som på grund av allmän eller enskild tjänst eller avtal är särskilt betrodd med vad som uppenbarats.

De sakkunnigas förslag till ny lydelse av 3 § 9 mom. ansluter sig till den nya lydelsen av 4 § i 8 kap. strafflagen. Sålunda föreslås, att smädelse mot främmande makt eller dess regering eller skymfande av dess flagga eller vapen eller annat höghetstecken, eller ärekränkning mot främmande statsöverhuvud eller mot främmande makts sändebud här i riket — om därigenom framkallas fara för krig eller repressalier eller andra för riket skadliga åtgärder från främmande makts sida eller för främmande makts inblandning i rikets angelägenheter — skall straffas efter allmän lag, varjämte skriften skall konfiskeras. Vidare föreslås i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag, att om genom någon skrift missförstånd med utländsk makt kan yppa sig, Konungen må, ändå att skriftens innehåll ej är sådant, som nyss sagts, genom beslut i statsrådet förordna, att skriften må utan rättegång konfiskeras. Denna bestämmelse kompletteras med en föreskrift att i avbidan på sådant beslut chefen för justitiedepartementet må förordna om skriftens beläggande med kvarstad. Sådan kvarstad skall gälla högst åtta dagar. Falsa rykten eller lögnaktiga uttalanden, ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet skola straffas efter allmän lag, varjämte skriften skall konfiskeras.

Första och tredje styckena i 10 mom. föreslås, i anslutning till de nya bestämmelserna om spioneri m. m., utbyta mot ett stadgande, att obehörigt kungörande i tryck av upplysning om något sakförhållande, som bör hållas

hemligt för främmande makt av hänsyn till rikets vänskapliga förbindelser med sådan makt eller rikets försvar eller folkförsörjningen i riket vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden, skall straffas efter allmän lag, varjämte skriften skall konfiskeras.

Det i nuvarande 10 mom. andra stycket upptagna stadgandet om rätt för Kungl. Maj:t att utfärda publiceringsförbud vid krig och krigsfara har omformulerats i anslutning till lagstiftningen om allmänna handlingars offentlighet. I 2 § 2 mom. tryckfrihetsförordningen stadgas, att i rätten att utbekomma allmänna handlingar skola allenast gälla de inskränkningar, vilka påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller dess förhållande till främmande makt, eller för brotts förekommande eller beivrande, eller till behörigt skydd för statens eller menigheters intresse i deras ekonomiska mellanhanden med varandra och med enskilda, eller av hänsyn till privatlivets helgd eller enskildas behöriga ekonomiska intresse.

De sakkunniga föreslå, att i andra stycket av 3 § 10 mom. skall stadgas, att kungörande i tryck, vid krig eller krigsfara, av sådana underrättelser, som enligt Konungens i statsrådet meddelade beslut icke få offentliggöras av hänsyn till rikets säkerhet eller förhållande till främmande makt eller för förekommande eller beivrande av brott, som röra rikets säkerhet, skall bestraffas efter allmän lag, om gärningen är i den med straff belagd, men eljest med fängelse eller dagsböter, varjämte skriften skall konfiskeras.

I detta sammanhang må anmärkas, att i de flesta utländska länder finnas, ofta långtgående, bestämmelser om publiceringsförbud, de flesta utfärdade i samband med kriget. Här må sålunda nämnas, att i *Schweiz* publiceringsförbud stadgats i syfte att bevara rent militära hemligheter och hemligheter rörande landets ekonomiska krigsberedskap. Förbudet gäller i sistnämnda hänseende bl. a. uppgifter om import och export samt drabbar tillika återgivande av rykten och antaganden, och detta även om de refereras på sådant sätt att deras sanningsenlighet tydligt sättes i tvivelsmål. I *Belgien* har utfärdats förbud mot offentliggörande och spridande av andra uppgifter av militär natur än dem som delgivits pressen genom myndigheterna. I *England* har förbud meddelats att obehörigen meddela underrättelser om stridskrafterna och deras operationer, om andra försvarsåtgärder ävensom om krigsfångar och krigsförnödenheter, samt över huvud att publicera något som direkt eller indirekt kan vara till nytta för fienden eller underrättelser vilkas publicering vederbörande minister förbjudit därför att de kunna skada rikets förhållande till annat land. I *Nederländerna* har förbud utfärdats mot att publicera något som enligt meddelande från regeringen eller överbefälhavaren kan vara till skada för statens intressen eller säkerhet. Vidare får ej utan tillstånd av vederbörande militära myndighet publiceras meddelanden om att neutraliteten utsatts för fara eller om försök därtill. I *Frankrike* har förbjudits att genom pressen meddela underrättelser som kunna gynna fientliga företag mot landet eller utöva ett olämpligt inflytande på arméns och befolkningens hållning. Dessa bestämmelser måste uppenbarligen ses i samband med övrig kontroll över pressen.

I § 110 regeringsformen stadgas, bland annat, att om enskild man eller någon kår, militär eller civil, eller ock någon menighet av vad namn den vara må skulle antingen av egen drift eller med anledning av befallning försöka att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman eller störa friheten i deras överläggningar och beslut, sådant skall anses såsom förräderi och att det skall ankomma på riksdagen att låta beivra sådana förbrytelser i laga ordning.

I det nya 8 kapitlet har i 1—2 §§ införts termen högförräderi för brott som bestå däri att någon, i uppsåt att med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt lägga riket eller del därav under annan makt eller förena riket med annan makt eller lösrycka del av riket, gör gärning som innebär medverkan till uppsåtets fullbordan eller försök därtill, eller eljest söker med lagstridiga medel nå sådant syfte som nu är sagt, eller söker beröva Konungen eller regent, som lagligen är satt i Konungens ställe, liv eller frihet, eller ock söker genom uppror eller eljest med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt medverka till att upphäva eller ändra någon av rikets grundlagar eller till att framtvinga eller förhindra någon åtgärd i rikets inre eller yttre styrelse. Vidare stadgas i 24 § straff för stämpling till högförräderi. Lika med anstiftare av stämpling skall anses den som genom uppmaning eller annorledes sökt förmå annan till högförräderi, så ock den som i syfte att komma sådant förräderi åstad av främmande makt mottagit penningar eller annat eller eljest trätt i förbindelse med sådan makt.

Vid granskningen i *lagrådet* av förslaget till ändrad lydelse av 8 kap. samt 9 kap. 7 § och 10 kap. 14 § strafflagen har lagrådet anfört, att enligt § 110 regeringsformen skall anses som förräderi att någon försöker att våldföra riksdagen, dess kamrar eller utskott eller någon enskild riksdagsman eller störa friheten i deras överläggningar och beslut. Med den omläggning av terminologien (införande av uttrycket högförräderi i strafflagen) som skett i förslaget bleve det ej längre otvetydigt att det i omförmälda paragraf beskrivna brottet skulle bestraffas såsom högförräderi. Det borde därför tagas under överbägande om ej i tydlighetens intresse ordet 'förräderi' borde utbytas mot termen 'högförräderi'. Vidare framhölls att av stadgandets ordalag väl framginge att försök till sådant förräderi skulle liksom vid andra former av förräderibrott straffas lika med det fullbordade brottet men att däremot ordalagen icke omfattade stämpling till förräderi av nyss omförmält slag. Det syntes önskvärt, att genom en ändring i nämnda grundlagsregel sådan stämpling angåves såsom straffbar.

De sakkunnigas förslag till ny lydelse av 3 § 9 och 10 mom. tryckfrihets-*Departementa-*
förordningen avser huvudsakligen att bringa dessa bestämmelser i överens-*chefen.*
stämmelse med den nya lydelsen av 8 kap. strafflagen. Därjämte innebär förslaget en utvidgning av rätten för Kungl. Maj:t att under krigstid och vid krigsfara meddela förbud mot offentliggörande av vissa underrättelser.

Vad angår 9 mom. stadgas i första punkten straff för smädliga, förgrip-
liga eller till osämja med främmande makter syftande omdömen och ytt-

randen om samtida nationer eller stater, med vilka riket är i fredligt förhållande, om deras varande överhet, regering och regeringssätt, höge ämbetsmän och sändebud, inre eller yttre förhållanden, företag eller underhandlingar. Brottet skall anses enligt 8 kap. 28 § strafflagen, som i straffskalan upptager fängelse. De sakkunniga ha föreslagit, att ifrågavarande bestämmelse skall utformas i anslutning till den nya 4 § av 8 kap. strafflagen, vilken motsvarar bl. a. 28 § i äldre lag men upptager en straffskala av fängelse eller straffarbete i högst två år. Jag finner emellertid icke nödvändigt att nu tillstyrka omarbetning av ifrågavarande bestämmelse i tryckfrihetsförordningen i vidare mån än att hänvisningen till 8 kap. 28 § ändras till att avse 8 kap. 4 § strafflagen.

I 9 mom. första stycket stadgas vidare, att om skriften ej är smädlig eller förgriplig men genom densamma missförstånd med utländsk makt sig yppat, den skall kunna konfiskeras genom beslut i administrativ ordning. De sakkunniga ha föreslagit rätt för chefen för justitiedepartementet att i avbidan på beslut om sådan konfiskation belägga skrift med kvarstad. Detta förslag finner jag innebära endast en praktisk anordning. Det torde vara självfallet att justitieministern vid närmast påföljande konselj skall anmäla ett sådant kvarstadsbeslut.

Såsom de sakkunniga föreslagit torde bestämmelsen i 9 mom. andra stycket om straff för falska rykten eller lögnaktiga uttalanden ägnade att framkalla fara för rikets säkerhet böra jämkas så att i fråga om straffet hänvisas till allmän lag. Förutsättning härför är emellertid, att dagsbotssystemet tillämpas beträffande tryckfrihetsbrott. Härom kommer jag att senare i dag framlägga förslag. Med denna lydelse blir stadgandet även tillämpligt å oaktsamhetsbrott, för vilka enligt den av riksdagen vidtagna jämkningen i 8 kap. 21 § strafflagen straff skall följa vid krig eller då krig hotar riket.

Vad härefter angår uppenbarande av statshemligheter stadgades i den äldre lydelsen av 8 kap. strafflagen straff för den som för obehörig uppenbarade diplomatiska hemligheter och försvarshemligheter. De nya bestämmelserna i 8 kap. innehålla vissa utvidgningar av dessa straffbestämmelser. Sålunda inbegripas bl. a. även hemligheter som röra folkförsörjningen i riket vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden.

För uppenbarande av hemlighet genom tryckt skrift gälla enligt 10 mom. tryckfrihetsförordningen delvis olika regler om det sker i fredstid eller vid krig eller krigsfara. I fredstid äro bestämmelserna ej ens så omfattande som enligt den äldre lydelsen av 8 kap. strafflagen. Enligt första stycket av 10 mom. stadgas straff för kungörandet av vissa huvudsakligen diplomatiska hemligheter och enligt tredje stycket straff för den som i tryck utger avbildningar eller beskrivningar av fästningar eller andra fasta försvarsanstalter. Därmed avses enligt motiven örlogsstationer och varv, militära positioner och minfält av fast natur. Däremot äro andra militära hemligheter, t. ex. rörande konstruktioner av vapen, ej i fredstid skyddade mot publicering. Under krigstid eller vid krigsfara kan däremot Konungen enligt andra stycket av 10 mom. meddela publiceringsförbud beträffande åtgärder och anstalter för försvaret överhuvud.

De sakkunniga ha föreslagit, att straff enligt allmän lag skall följa för uppenbarande av vad som med hänsyn till rikets vänskapliga förbindelser med främmande makter eller till rikets försvar eller folkförsörjningen i riket vid krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden bör hållas hemligt för främmande makt.

För min del finner jag övertygande skäl tala för att i huvudsak bibehålla det sakliga innehållet i de nu gällande för fredstid avsedda stadgandena om straff för publicering av hemligheter. Dock torde publicering av alla sådana hemliga uppgifter rörande krigsmakten, vilka kunna skada rikets försvar, böra omfattas av straffstadgandet även i fredstid.

Jag övergår härefter till frågan om förbud vid krig eller krigsfara mot offentliggörande av vissa underrättelser. I denna del innebär sakkunnigförslaget den utvidgningen, att sådant förbud skulle få meddelas ej endast rörande förhållanden som angå försvaret utan rörande förhållanden som angå rikets säkerhet i allmänhet.

De sakkunniga ha anfört, att man här rör sig på ett ömtåligt område. Förbud av detta slag kunde, såsom erfarenheten på senaste tiden visat, lätt leda till ryktessmideri. Härtill komme, att det aldrig kunde bliva fullt effektivt, då nyhetsförmedling även skedde genom utländska tidningar och radioutsändningar. Publiceringsförbud borde ej meddelas annat än när faran för riket vore så stor att man ej vågade lita till pressens lojalitet. Med vår försvarsberedskap och folkförsörjning sammanhängande upplysningar funnes emellertid i skrifter och redogörelser berörande handel och industri, kommersiella meddelanden och officiell statistik. Dessa upplysningar kunde visserligen komma i obehörigs besittning och skada rikets försvar. I den mån de redan offentliggjorts borde de dock få publiceras. Tidningarnas skildringar på försvarsväsendets och folkförsörjningens olika verksamhetsområden ägde stort berättigande. En vederhäftig information om försvaret, folkförsörjningen och politiken behövdes. Det torde icke vara möjligt att fullt uttömmande angiva alla de uppgifter som i den föreslagna ordningen borde få undandragas offentligheten, utan detta måste bero på vad situationen krävde. I första hand borde emellertid med stöd av bestämmelsen utfärdat förbud ansluta sig till lagstiftningen om allmänna handlingars offentlighet. Så långt det vore möjligt borde också i stället genom officiella eller halv-officiella anmaningar till pressen givas erforderlig ledning för behandlingen av nyhetsmaterial, varom här vore fråga.

Jag kan i huvudsak ansluta mig till dessa synpunkter. I samband härmed vill jag framhålla, att det i jämförelse med det förslag om rätt att införa preventiv censur och utgivningsförbud, som jag senare i dag kommer att anmäla, nu är här fråga om ett ingripande av mindre långt gående natur. Preventiv censur bör, om den skall ifrågakomma, tillgripas först när det visar sig, att sådant förbud som nu är i fråga ej har önskvärd effekt.

Det bör understrykas, att i detta hänseende liksom beträffande censur och utgivningsförbud endast är fråga om en beredskapslagstiftning, som avser att undanröja de grundlagsenliga hindren för åtgärdernas vidtagande, om det visar sig att åtgärderna erfordras. Faran av en för rikets försvarskraft

skadlig nyhetsförmedling från pressen till allmänheten är under en svår tid alltför stor för att man skall kunna överlämna åt varje tidning att själv utöva kontrollen häröver. Förbud bör endast avse nyhetsförmedlingen och får ej användas för att hindra kritik av myndigheterna.

Med den moderna krigföringen kan icke förbudet inskränkas till vad som angår försvaret. Däri torde under ett krig böra ingå allt som har betydelse med hänsyn till ett lyckligt fullföljande av kriget. I anslutning till de sakkunnigas förslag anser jag därför att stadgandet bör avfattas så, att förbudet kan inbegripa allt som är ägnat att skada rikets säkerhet. Under rikets säkerhet inbegripes även folkförsörjningen.

Straffet för överträdelse av förbud bör vara fängelse eller dagsböter, om gärningen ej är i allmän lag belagd med straff. Även i denna del är förslaget beroende av att dagsbotssystemet i dess helhet tillämpas på tryckfrihetsbrott.

På grund av vad sålunda anförts synes 3 § 10 mom. böra ändras på följande sätt. Nuvarande första och tredje styckena sammanslås till ett stadgande av innehåll att straff enligt allmän lag skall drabba kungörande i tryck av vad som hör till statens å färde varande underhandlingar med främmande makter, eller eljest av Konungens i sammanhang med dem tillämnade beslut och avsikter, samt Dess ministrars, råds och sändebuds värv, så ock underrättelser rörande krigsmakten, som kunna skada rikets försvar, där vad sålunda kungjorts bort, utgivaren veterligt, hållas hemligt för främmande makt. Såsom ett andra stycke i momentet upptages föreskrift om straff för kungörande i tryck under krigstid eller vid krigsfara av underrättelser, vilkas spridande är ägnat att skada rikets säkerhet och vilkas offentliggörande Konungen i statsrådet genom kungörelse förbjudit.

I fråga om stadgandet i § 110 regeringsformen att försök att våldföra riksdagen o. s. v. skall anses som förräderi har på grund av lagrådets anmärkning vidtagits den jämkning, att ordet förräderi utbyts mot högförräderi samt i lagrummet tillagts att stämpling till sådan gärning skall anses såsom stämpling till högförräderi.

I enlighet med nu angivna grunder har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen.*»

Föredraganden hemställer härefter, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Tage Evers.